

فیلمی (گیژاوی کوردسات و خاک!

یان کارهساته سامناکه که؟

لەم شەوانەدا (کوردسات) فیلمی (گیژاوی) پێشاندا کە لە بەرھەمی دەزگای (خاک)ە. مایەیی دڵخۆشییە کە ئەو کارهساتە کراوە بە فیلم و ژمارەبەکی زۆری ھاوئیشتمانیان ئەو واقعە تاک و دۆزەخەیان بینی و ئاورپکیان لە قوربانیانی ئەو کارهساتە و سەدان کارهساتی تری رپی ھاتونەھات دایەو. ئەگەرچی برینی ھەزاران کەسی کولانەو، بەلام واقعیکە و بەسەر پۆلەکانی گەلەکەماندا ھاتوو و نابیت لەبیربکریت.

ئەوھە کە جیی سەرنج بوو، نەمانزانی لە چ سەرچاوەبەکەو ئەو سیناریۆبەیان وەرگرتوو، بەلام ئەوھەمان ئەزانی کە چیرۆکیکی واقعییە و لە سالی 1997 دا روویداو و لە ژمارە 106-107 ی سالی 1998 ی گۆفاری (بەربانگ) دا بە ناوی (کارهساتە سامناکەکی شەوی 16-2-1997)، بلاوکراوەتەو.

سوودەرگرتن لەو باسە کە لە (بەربانگ) دا بلاوکراوەتەو و کردنی بە فیلم، ھەر لەو رۆژە بیستنی کارهساتەکەو، ئاوات و خۆزگە ئیمە بوو، بەلام کە ئیمە کورد فیئەبەین کە بە ئەمانەت و راستگۆییو سوود لە بەرھەم و پەنجی یەکتەر وەرگری و ئاماژە بۆ سەرچاوەکان و خاوەنەکانیان بکەین؟ ھیوادارین کە ھونەرەمەندان و کەسانی بەتوانا ھەر لە ھەول و خەباتدا بە زیادتر ناساندنی کیشەکانی گەلەکەمان و پێشاندانی ئەو مەرگەساتانە کە رۆژانە بەسەر پۆلەکانی گەلەکەماندا دیت، بەلام پرووبەکی زیادتر شارستانیانە ئەبیت ئەگەر ئاماژە بۆ سەرچاوەی باسەکان بکری.

نەوزاد وەلی

بە ناوی دەستەیی نوسەرانی گۆفاری (بەربانگ)ەو

ئۆرگانی فیدراسیۆنی کۆمەلە کوردستانیەکان لە سوید

ئەمەش دەقی باسەکە یە:

کارهسانه سامناکه‌گی شهوی ۱۹۹۷/۲/۱۶

خوبه‌ری به‌ریز:

نهم بابته‌ی خواره‌وه چیرۆک و داستانیکی نهدی نیه و به زمانیکی هونهری دانه‌ریژراوه و زاده‌ی خه‌یال و سیناریوی فلیمیکی هۆلیوود نیه. داستانی کاره‌ساتیکی راسته‌قیته‌یه و پاله‌وانه‌کانی رۆله‌ی خه‌رنه‌دیوی کوردستان و به زۆر نه‌ خاکی نیشتمانی خۆیان هه‌له‌که‌نرین و بێ به‌زه‌ییانه‌ نه‌درینه‌ ده‌ست «به‌خت» و چاره‌نووسی نادیار و رینی هاتونه‌هات. له‌به‌ر نه‌وه‌ نامه‌که‌ی به‌ریز کاک شیروان وه‌کو خۆی با‌لو نه‌که‌ینه‌وه‌ به‌ ده‌ستکارکردنیکي سوک له‌ زووی ریزمان و زمانه‌وانییه‌وه‌ .

به‌ریانگ

۱۰- نازاد سلیمانی	له‌ به‌ره‌به‌یانی ۱۹۹۷/۲/۱۵ له‌ باله‌خانه‌یه‌ک له‌ «لاله‌ی»
۱۱- خۆرهم ماجد به‌گ	ته‌سته‌مبوول به‌ پیکابیکی چادری داخراو بیست و شه‌ش
۱۲- یوسف محهمه‌د چه‌مه‌مالی	که‌س که‌وتینه‌ ریکا به‌ره‌ و نه‌زمیر ، سیانمان قاچاخچی
۱۳- که‌ردوون مه‌لا عومه‌ر سلیمانی	بوون . دانیشتمان له‌ناو پیکابه‌که‌ زۆر سه‌غله‌ت بوو به‌
۱۴- که‌لاوێژ فه‌ره‌ج	تایه‌تی من که‌ به‌ پتوه‌ راوه‌ستا بووم ، جارجار که‌ردونی
۱۵- هه‌ستی خالید کچی که‌لاوێژ فه‌ره‌ج «مندال»	مه‌لا عومه‌ر که‌ خه‌لکی سلیمانی بوو چیکاکه‌ی خۆی نه‌دا
۱۶- نه‌جم عه‌بدو‌للا عه‌زیز	به‌من و خۆی به‌پتوه‌ رانه‌وه‌ستا . نه‌وانی تریش له‌مه‌ر و
۱۷- لاله‌ عه‌بدو‌لوه‌هاب خه‌زانی شاهۆ حوسین	نه‌ویه‌ر به‌سه‌ریه‌کا که‌وتیوون ، هه‌رزه‌کاره‌کان له‌ ریکا زۆر
۱۸- فه‌تاح که‌رکووکی	جکه‌ره‌یان نه‌کیشا . ژن و منداله‌کان ته‌نکه‌نه‌فه‌س ببوون ،
۱۹- کوریکي با‌لا ناوه‌ندی له‌ ته‌مه‌نی ۲۰-۲۵ سالی‌دابوو	یه‌کیک له‌ هه‌رزه‌کاره‌کان وه‌ک پشیله‌ نه‌ی میاواند و نه‌وانی
ناوی نه‌زانراوه‌	تریش قاقا پتیه‌که‌نین .
۲۰- به‌له‌مه‌وانه‌که‌ «تورک»	نیوه‌ژ له‌ دۆلیکا راوه‌ستابن و له‌بن داره‌کان نانمان
۲۱- شاهۆ حوسین عه‌بدو‌للا	خوارد. پیکابه‌که‌ له‌ ریکا زوو زوو رانه‌وه‌ستا و
۲۲- مه‌ردادی مرادی «ئێرانی»	قاچاخچییه‌کان له‌نیوان خۆیاندا قسه‌یان نه‌کرد ، وا دیار
۲۳- شیروان نامیق	بوو هیشتا به‌له‌مه‌که‌یان ناماده‌ نه‌کردبوو ، بۆیه‌ دوا‌یان
هه‌ر که‌ سواری به‌له‌مه‌که‌ بووین کوره‌ لاوه‌کان خه‌را	نه‌خستین . کاتژمێری یه‌ک و نیوی شه‌وه‌ که‌یشتینه‌ جیکا‌یه‌ک
چوونه‌ ژوره‌که‌وه‌ و خه‌زان و منداله‌کانیش له‌ پتیشه‌وه‌ لای	په‌یان نه‌ووت «کاش» .
کوڵه‌که‌ به‌رزه‌که‌وه‌ دانیشتن ، منیش به‌ره‌و ژوره‌که‌ رویشتم	له‌ جیکا‌یه‌کی به‌رزوه‌ به‌ تووله‌ ریکا‌یه‌کی تاشه‌ به‌ردینه‌وه‌
به‌لام جیکام نه‌ما‌بوو ، له‌ قه‌راغی به‌له‌مه‌که‌ دانیشتم و	به‌پی نهمه‌یان دا‌کرته‌ سه‌ر ده‌ریا ، به‌لای که‌مه‌وه‌ هه‌ر
هه‌ردوو قاچم شو‌زکرده‌وه‌ بۆ سه‌ر پیلکانه‌کانی ژوره‌که‌ ،	یه‌که‌مان بوو سێ جار کلایین .
له‌به‌ر ده‌م ژوره‌که‌ شاهۆ حوسین و لانه‌ی خه‌زانی	که‌ هاتینه‌ سه‌ر ده‌ریاکه‌ به‌له‌میتکی زۆر کۆنی ماسی
راوه‌ستا‌بوون له‌ لای راستم یوسف چه‌مه‌مالی دانیشتی‌بوو	کرتمان دی ، کوڵه‌که‌یه‌کی به‌رزی به‌پتیشه‌وه‌ بوو ، ژوریکي
له‌ لای چه‌م نه‌رسه‌لان خانه‌قینی و به‌له‌موانه‌که‌	بجوکی له‌ دوا‌وه‌ هه‌بوو به‌ پیلکانه‌ نه‌چوه‌ خوارێ . ماتو‌ری
دانیشتی‌بوون.	به‌له‌مه‌که‌ نیشی نه‌کرد و هه‌روه‌کو ته‌سپ نه‌م دیو و نه‌و دیوی
به‌له‌مه‌که‌ به‌ که‌ناری ده‌ریاکه‌دا که‌وته‌ جوڵه‌. نیاربوو	نه‌کرد زۆر به‌ سه‌غله‌تی بازمان دایه‌ سه‌ری . قوربانی
قاچاخچی په‌کانیش به‌ پیکابه‌که‌ له‌که‌ل نهمه‌ به‌ شه‌قامی	یه‌کانی نه‌م که‌شته‌ له‌م ناوانه‌ی خواره‌وه‌ پیکه‌هاتیوون.
که‌نار ده‌ریاکه‌دا نه‌رویشتن . پاش چه‌ند ده‌قیقه‌یه‌ک	۱- سه‌رکه‌ش نه‌حمد نهمه‌معیل
ژوریکي بچووکم نی له‌سه‌ر که‌ناری ده‌ریاکه‌ کابرایه‌ک به‌	۲- جاسم محهمه‌د بابه‌خان
چرای ده‌ستی نیشاره‌تی کرد بۆ به‌له‌موانه‌که‌ که‌ ده‌ریا	۳- فائقه‌ توفیق مسته‌فا
چۆله‌ و پۆلیسی لی نیه ، له‌به‌ر به‌له‌مه‌وانه‌که‌ رووی به‌له‌مه‌که‌ی	۴- شیروان عه‌لی - محامی
وه‌رگه‌تیا و روویکرده‌ ناوه‌راستی ده‌ریاکه‌. سه‌یری دوا‌وم	۵- ته‌غرید خه‌زانی شیروان عه‌لی
کرد دیم پیکابه‌که‌ راوه‌ستاوه‌ و له‌ دووره‌وه‌ کتوپه‌کانی	۶- نه‌حمه‌د شیروان عه‌لی «مندال»
نه‌هه‌نرا و چاوه‌روانی نه‌هه‌یان نه‌کرد که‌ نهمه‌ بکه‌ین و	۷- ناواژ شیروان عه‌لی «مندال»
ناکریان بۆ بکه‌ینه‌وه‌ و به‌ که‌یشتمان نا‌کاداریان بکه‌ینه‌وه‌ .	۸- محهمه‌د هاو‌رپی شیروان عه‌لی خه‌لکی سلیمانی
به‌ قسه‌ی قاچاخچی‌ه‌کان ماوه‌ی نیوان کاش و یه‌کیک له‌	۹- نه‌رسه‌لان خانه‌قینی

ئەھاتەتو ، خەيالئم ئەچو بو ئەو پياوھ مەلولە ، گەردوونی مەلا عومەر ، كە لە توركيا ليمپرسى بۇ ناگەرتيئەتو ؟ وتى مندالەكانم بەزۆر ناردوويانم و پتيان وتوم نەگەرتيئەتو ، ناي لەو كارساتەتو بەسەر كورددا ھاتووھ .

سەيرىكى دەريام كرد رەشپيەكەتو پياوئ ئەتوقاند و سەلم ئەكردوھ . لەپىر بېرم بۇ خاليدى باوكى ھەستى چو ، نىستا لە ئۆردوگاي يۆنان چاوھرتيئەتو بەياني بەختزان و كچەكەتو شاد بيتەوھ ، نازانئ نىستا كچە ژير و جوانكيلەكەتو وەك بووكە شووشە بەسەر ناوھكەوھ ئەلەرتيئەتو ، لەو كاتەدا گوتم لە دەنگى شاھۆ بوو . سەيرىكى نزيك خۆم كرد ديم خيزانە چەند مانگ بووكەكەتو لەسەر ناوھكەتو ، ئەبئ نىستا شاھۆ بېر لەچى بكاتەوھ ؟

دنيا رۆشن بووھو ، سەيرىكى دەروھەرى خۆم كرد لە دەريا و بارىكە شەپۆل زياتر ھيچى تر ئەدەبيندرا ، مردنى يەكجاركەيم بۇ خۆم دانا . زۆر ھيلاك بووم لە سەرما ھەموو گيانم ئەلەرتى بەلام لە راستيدا ترسى مردنم نەبوو ، جارجاريش بە گوئي خۆمدا ئەدا كە خۆم بخنكىنم ، ھەر خۆم بەخۆم ئەوت ھەر ئەمرىت پەلەت لە چيئە ؟ ھەتاو دەرگەوت دەم و چاوم تۆزىك گەرم بوو نىنجا خەوم نەھات ، جارجارا كەرويتشكە خەويشم بۇ نەكرد ، زۆرى پئىنەچو رۆژ ھاتە سەر سەرم بەلام دەريا چۆل و ھۆل بوو لەبەر تەم زۆر دوورم ئەنەبيني .

كات گەيشتە دوانزەدە و نيوئ پاش نيوھرۆ ، لە كەرويتشكە خەويكدا بووم چاوم كردوھ لەناو نەمەكەدا نزيك من بەلەمىك ديار بوو ، نەمزانى راستە يا خەيالە ، خۆم بۇ قيت كردوھ پىر بە دەم ھاوارم كرد ، ديار بوو گوئيان لە دەنگم بوو ، دەستيان بۇ بەرز كردمەوھ ، لە دلى خۆمدا ئەموت خوايە تۆ بلئي ئەمە راست بئ ، لە خۆشيا ھەموو شتىكم لەبىر چووھوھ ، لە ھاوار ئەكەوتم و تەترسام بەجىم بھيئان ، بەلام بوو بە راست حەبلىك ئەلقەيەكى نايلۆنى پتوھ بوو ، بۆيان ھاويشتم و دوور لە منەرە كەوت . ئەى خوايە بەم ھيلاكىيە چۆن بېگەمئ ، تەزويەك بە لەشمدە ھات ، ئەترسام لەو بەينەدا بخنكىنم . نازانم ئەو ھيزەم لە كوئوھ بۇ ھات ، ھەر وەكو تيمساح بەچوار باسكە مەلە گەيشتمە ئەلقەكە و گرتم و رايان كىشام و كەيشتمە بەلەمەكە و خۆم پيادا ھەلواسى و سەرگەوتم .

بەلەمەكە ھى پۆلىسى يۆنان بوو ، بەلەمىكى كەورە و بئ مەترسى بوو ، چەند پۆلىستىكى تيدا بوو . سەيرم كرد لاوھ ئيرانىيەكە لەناو بەلەمەكە دايە لەكەل شاھۆ كە لە پئش مندا ھەليان گرتبوو ، بەلەمىكى توركىيش بەرامبەر نيمە تەرمەكانى ھەل نەگرت ، تەنھا ھەشت تەرم بەسەر ناوھكەوھ ماوو ئەوانى تر نوقم بووونەوھ . زۆر سەرمام بوو ، چۆرە چۆرە ناو بە جلەكانمدا ئەھاتە خوارئ . خۆم بۇ رانەگىرا و لەسەر دەم دريژ بووم .

نيمەيان برد بۇ دورگەيەك ناوى «مۆگۆس» بوو لە نەخۆشخانە جل و بەرگمانيان گۆرى ، شير و قاوھى گەرميان ئەدامئ . من تا دوو كاژيريش دەست و قاچ و

زۆر ماندوو بووويون چونكە شەپۆلى دەرياكە بەردەوام ھەلى نەكرتن و نزيكەى دوو مەتر ئەو ھەموو ناوھى ئەدا بە سەرماندان و ئەومندەش نوقمى ئەكردن كە دەممان پىر ئەبوو لە ناوى تائى دەريا ، كە سەر نەگەوتينەوھ بلفە بلفە تەرشايەنەوھ .

يەك لە دواى يەك سەيرى ئەو لاوانەم ئەكرد كە نەخنكان و تا دوا پەنجەيان نوقم نەبوو ، ناي لەو قاچاخچيە خۆين مزانە ، بۇ پارە بەلەمىكى دارزاويان بۇ دەست نيشان كردبووين بۇ نەوھى مەركى خۆمانى تيدا ببينن . نەكەر تۆزىك غيرەتنيان ھەبوايە ئەيانتوانى كە بەلەمەكە لە ماوھى ديارىكرادا نەكەرايەوھ ، بە تەلەفۆنە دەستىيەكانيان پۆلىسيان ناكادار بكردایەتەوھ بەبئ نەوھى ناوى خوشيان بديا ، لەوانەبوو زۆرمان رزگارى بيوايە .

ماينەوھ دوو كەس ، من و شاھۆ ، زۆر لەيەكتر دوور بووين تەنھا كويمان لە دەنگى بەكترى بوو ، ھيشتا دنيا تاريك بوو لە نزيك منەوھ بلفەيەك ھات ، ناوړم دايەوھ تەرمى شەھيد سەرگەش ئەحمد نيسماعيل بوو ، لاويكى جوانكيلە ، قەسەلەيەكى شينى لەبەردا بوو ، بە دەما سەر ناو كەوتبوو . يەك لە دواى يەك تەرمەكان سەرناو كەوتن . نازارم زۆر بوو ھيزى دەست و قاچم و پشتم نەمابوو بويە زياتر بايەخم بە پشتە مەلە تەدا . ھەموو جل و بەركيشم لەبەردا بوو تەنھا پتلاو و پانئۆلەكەم نەبئ . من لە كاتى لاويدا مەلەم كردوھ لە حەوز و گۆم و روويارى بچووك و جارتيكىش لە زئى موسل پەريمەوھ بەلام نەمتوانى بەگەرتمەوھ ، واتە مەلەوانتيكى باش نەرووم ھەموو لاومەكانى كارساتەكە لەمن مەلەوانتر بوون . خوايە چۆن تووشى ئەم دەريا رەشە ھەژدەيايە بووم . ئيرادەى خوايى واى ليكردم بېم بە يەك مەلەوان بتوانم دە سەعات و نيو لە ناوھراستى دەرياي ناوھراستدا مەلە بكەم . جار بەجار دلى خۆم نەدايەوھ و نەموت دنيا رۆشن ببیتەوھ ئەم ناوھ پىر نەبیت لە بەلەم و كەشتى ، بەلام ئەم نەزانى لە ناوھراستى دەريايەكدام كە قەدەغەيە بۇ بەلەم و كەشتى ھەردوو وولاتى توركيا و يۆنان .

بئدەنگى خستميە ئەندىشەى خەيالەوھ چونكە لەبەر شەپۆلى ناوھكە سەرم ئەسورا و لە دەورى خۆم نەخولامەوھ . بېرم چو بۇ لاي مندالەكانم چۆن بئ باوك ئەبن تاقە ئوميديان نەسرتەوھ . بېرم لە دايك و خوشك و براكانم نەكردوھ كە چاوھرتى من تەلەفۆنيان بۇ بكەم كە نەگەمە چىكايەك ، بېرم لەوھ نەكردوھ كە كەسمان لەم ناوھ رزگارى نابيت تاكو ئەم بەسەرھاتە بگيرتەوھ . ھەتا مردن كەس و كارم ھەر بەتەما ئەبن نازانن كوژراوم يان ماوم . چاوم بەھەر تەرمىك نەكەوت بېرم بۇ دايك و باوك و خوشك و برا كلۆلەكانى ئەچوو كە نىستا ببينن لە چ حالەتتەكايە ، ئاسمانيش بەزەيى تيدا ديتەوھ . ناخ بۇ ئەو ھەرزەكارانە كە ھاواريان ئەكرد خنكام . . خنكام ، نالە و ھاواری ئەوان ھەموو شتىكى لەبىر ئەبردەمەوھ ، كريانئ تاواز مندالتيكى بئ تاوان و بئ دەرماتان ، لە باومشى مەھردانى موراديدا ، ماسىيەكانى دەريا بەزەيبان تيدا

سەرم بۇ نەنەكيرا و لەسەرما نەلەرزیم .
پاش چەند سەعاتیک ھاتمەوہ سەرخۆم ، مەھداد
مورادی باسی خۆی بۇ کردم کہ چۆن بە ھەشت سەعات
سیانزە کیلومەتری بربوہ و خۆی کەیاندووہتە وشکایی ،
چۆن چەند جارنیک خەریک بووہ بخنکی ، ھەر و ھا شاھۆش
باسی بۇ کردم چۆن لە کاتی نوقم بوونی بەلەمەکەدا
تەختە سەر ماتۆزەکە کەوتۆتە بەر دەمی و خۆی پتوہ
کرتووہ و وەکو خۆی باسی نەکرد جارچاریش لەسەری
دانیشتووہ ، بەلام ناھەقی ناکردم کہ دەنکی نەکردووہ کہ
تەختە پتووہ و قسە نەکردووہ ، چونکہ نەپانخنکاند و

تەختەکەیان لی نەسەند ، بەلام بەداخەوہ خێزانەکە شەھید
بوو . خەلکی دوورگە مۆکۆس زۆر باش بوون ، خێرخواز بوون و
خزمەتی نێمەیان زۆر کرد ، خوا چاکەیان بداتەوہ . پۆلیستیکی
یۆنانی وتی خەلکی ئەم دوورگە پتوہ بە موبارەک نەزانن
چونکہ نێوہ بە موعجیزە مەسیح دانەنن . ھەر چۆنیک بێت
رزگار بوونی نێمە موعجیزەیکە خۆایی بوو . خوا پاداشتی
مەھداد نێرانی بداتەوہ کہ نێمە لە مردن رزگار کرد .
سەرەخۆشی بۆ کەس و کاری ھەموو شەھیدانی رووداوہکە و
خوا سەبووری کەسوکاریان بداتەوہ .

سەروان نامق